

**คุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียน
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา***

**Quality of Life of Muslim Women in Tambon Klong Takian Community,
Phranakhorn Sri-Ayutthaya District, Ayutthaya Province.**

ว่าที่ร้อยตรีหญิงคณิดา ชันธชัย**

รศ.ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญบางประการที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียน ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งใช้วิธีชักตัวอย่างแบบบังเอิญจำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับต่ำ โดยด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านร่างกายและด้านโภชนาการและสุขภาพ ส่วนค่าเฉลี่ยในระดับต่ำสุดคือ ด้านจิตใจ ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามทั้ง 2 ด้านของสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับไม่ดี ปัจจัยด้านพฤติกรรม การปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามของสตรีมุสลิมกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามของสตรีมุสลิมอยู่ในระดับไม่ดีทั้งสองด้าน

* บทความนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

** นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

*** รองศาสตราจารย์ สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

การวิเคราะห์ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนานิสลาม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเมื่อนำมาหาความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิม พบว่า ส่วนใหญ่ยอมรับสมมติฐานที่ศึกษา ยกเว้น อายุ อาชีพ และขนาดของครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม

เมื่อใช้การวิเคราะห์พหุคูณแบบขั้นตอน มีเพียงตัวแปรคุณภาพชีวิต 2 ด้านคือ ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนานิสลามและปัจจัยด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม ที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แสดงว่าปัจจัยทั้ง 2 ด้านนี้อธิบายระดับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมได้ร้อยละ 29.3 และสามารถอธิบายคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมได้ดีที่สุด ส่วนตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่นำมาวิเคราะห์ไม่มีอิทธิพลต่อความแปรปรวนของคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต สตรีมุสลิม

Abstract

The purpose of the survey was twofold: to gauge out the quality of life of Muslim women in Tambon Khlong Takian Community and to identify the factors related to the quality of life of Muslim women in Tambon Khlong Takian Community. A questionnaire was employed to collect the data from 400 Muslim women in Tambon Khlong Takian Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Ayutthaya Province. The samples were selected using accidental sampling technique. The percentages, the mean, and the standard deviation were used to describe the data. Hypotheses were tested with the Pearson product moment correlation coefficient, Point-Bi-serials correlation, and multiple regression analysis. The independent variables were selected and entered into the stepwise multiple regression equation.

Overall, the quality of life of Muslim women was "low". Considered by individual aspects, social relations had the highest mean but the quality of life in this aspect was moderate. This was followed by physical health, nutrition, and mental health, respectively. In respect to Islamic culture, Muslim women in the study followed the culture at a low level.

The factors expected to be related to Muslim women quality of life were studied, most personal factors (observation of Islamic principles of practice and observation of Islamic culture) were found to have the strongest relationship with their quality of life. In contrast, age, occupation, and family size had no correlation with their quality of life.

When stepwise multiple regression analysis was applied, only the factors of Islamic principle practice and the factors of Islamic culture were found to be able to predict the quality of life for Muslim women at the 0.001 level (Sig t = 0.00). These two factors accounted for 29.3

percent of Muslim women's quality of life. In contrast, personal factors had no impact on the variation of Muslim women's quality of life.

Keywords: quality of life, Muslim women

บทนำ

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การจะพัฒนาประเทศให้ประสบผลสำเร็จและก้าวหน้าได้นั้น ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่จะต้องเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ ดังนั้นคุณภาพชีวิตของประชากร จึงถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนา การจะเป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นไม่ได้พิจารณาแต่เพียงความต้องการทางกายภาพของบุคคลในด้านต่าง ๆ เท่านั้น สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามทุกคนนั้น ก็จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาด้วย เพราะชาวมุสลิมไม่สามารถแยกศาสนาออกจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามและการมีวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามตามที่พระเจ้ากำหนดไว้ นั้น เป็นบทบัญญัติของศาสนาอิสลามที่สำคัญอย่างยิ่ง ถ้ามุสลิมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ย่อมจะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านต่าง ๆ ตามไปด้วย เนื่องจากบทบัญญัติของศาสนาอิสลามเป็นทั้งแนวทางในการดำเนินชีวิตและยังเป็นแนวทางของครอบครัวและสังคม

ผู้ศึกษาจึงสนใจเรื่องคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมและเลือกพื้นที่ศึกษาคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะมีมุสลิมอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมากและเป็นชุมชนที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ สามารถเก็บข้อมูลและทำการศึกษได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง อีกทั้งเล็งเห็นถึงความสำคัญของสตรีซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญของประเทศไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสตรีในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศบังเกิดผลอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ การที่จะพัฒนาให้เกิดผลดังกล่าวได้ย่อมต้องอาศัยการพัฒนาที่เป็นระบบและร่วมมือกันดำเนินงานทั้งหลายภาคส่วน โดยเน้นศักยภาพของสตรีเพื่อการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จะสามารถทราบคุณภาพชีวิตและปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมและสามารถนำผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในพื้นที่นี้และพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร การศึกษาคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยทำการศึกษาและเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2553 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553.
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมและปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามและปัจจัยด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลามที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม

วิธีการดำเนินวิจัย

จากตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาสามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) กำหนดให้มีตัวแปรปัญหา ((Problematic Variable) แบ่งได้เป็น 3 ประเด็นคือ ตัวแปรอิสระได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม ตัวแปรตามได้แก่ คุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมใน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านโภชนาการและสุขภาพ และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ สตรีของแต่ละครัวเรือนในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากประชากรในตำบลทั้งหมดจำนวน 7,602 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือแบบสอบถาม (Questionnaire)

การเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 โดยดำเนินการเก็บข้อมูลใน 2 ส่วนคือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยไปเก็บมาด้วยตนเองโดยใช้แบบสอบถามส่วนที่ 1-4 ที่ได้สร้างขึ้น และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Data) ผลงานวิจัยต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อสรุปสภาพพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ปัจจัยด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม คุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าเฉลี่ย (Mean) และใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐานเพื่อระดับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม เพื่อหาคำตอบให้กับการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เบื้องต้นใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient : r) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบเซเรียล (Point Biserial Correlation Coefficient) การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการทำนายความผันแปรของตัวแปรตามด้วยตัวแปรอิสระ และใช้วิธีการเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมทั้ง 4 ด้าน ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษาออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของสตรีมุสลิม

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณหนึ่งในสี่ มีอายุระหว่าง 21-30 ปี (ร้อยละ 27.3) สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณสองในห้า มีสถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 44.3) ระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณสองในหกมีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 35.8) อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มอาชีพที่มีมาก 2 กลุ่ม คือ อาชีพพนักงาน นักศึกษา (ร้อยละ 29.3) และอาชีพรับจ้างทั่วไป พนักงานโรงงาน (ร้อยละ 29.3) รายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบสองในห้า มีรายได้ภายในครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน 8,000-15,000 บาท (ร้อยละ 27.8) ความรู้ในศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความรู้และศึกษาศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 78.0) สภาพที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งมีสภาพที่อยู่อาศัย มั่นคงมาก (ร้อยละ 50.5) ขนาดครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งมีขนาดครัวเรือน ขนาดกลาง โดยมีสมาชิก 5 – 6 คน (ร้อยละ 42.0)

2. ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามของสตรีมุสลิม

ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติ 5 ประการ และ ด้านการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการ มีข้อคำถามทั้งหมด 11 ข้อ จากแบบสอบถามทั้งหมด 90 ข้อ เมื่อพิจารณารายด้านทั้งสองด้านพบผลการศึกษาดังนี้ คือ ด้านการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการ คำถามจำนวน 5 ข้อ มีการปฏิบัติในระดับไม่ดีขึ้นจำนวน 5 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 1.47 คะแนน ส่วนด้านความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติ 5 ประการ คำถามจำนวน 6 ข้อ มีการปฏิบัติในระดับไม่ดีขึ้นจำนวน 5 ข้อ และปฏิบัติระดับปานกลางจำนวน 1 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 1.54 คะแนน ซึ่งระดับความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติอยู่ในระดับไม่ดีขึ้นทั้งสองด้าน

3. ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามของสตรีมุสลิม

ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามสตรีมุสลิมได้แก่ วัฒนธรรมการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมการปฏิบัติในโอกาสพิเศษ มีจำนวน 26 ข้อ โดยแบ่งระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลามสตรีมุสลิมทั้ง 2 ด้านเป็น 3 ระดับ คือ ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติในระดับดี ระดับปานกลางและระดับไม่ดีขึ้น เมื่อพิจารณารายด้านทั้งสองด้าน พบผลการศึกษาดังนี้ คือ พฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลามด้านการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (13 ข้อ) มีค่าเฉลี่ย 1.47 คะแนน พฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลามด้านการปฏิบัติในโอกาสพิเศษ (13 ข้อ) มีค่าเฉลี่ย 1.59 คะแนน ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลามของสตรีมุสลิมอยู่ในระดับไม่ดีขึ้นทั้งสองด้าน

4. คุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม

เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมทั้ง 4 ด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับต่ำ (มีค่าเฉลี่ย 1.57 คะแนน) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านความ

สัมพันธ์ทางสังคม (12 ข้อ) (มีค่าเฉลี่ย 1.86 คะแนน) รองลงมาคือด้านร่างกาย (11 ข้อ) (มีค่าเฉลี่ย 1.58 คะแนน) ด้านโภชนาการและสุขภาพ (11 ข้อ) (มีค่าเฉลี่ย 1.57 คะแนน) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านจิตใจ (11 ข้อ) (มีค่าเฉลี่ย 1.27 คะแนน)

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม และปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามกับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล (Point Biserial Correlation Coefficient) พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมโดยรวมในระดับปานกลาง ($r = 0.016$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงแสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมแต่ละคน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามกับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล (Point Biserial Correlation Coefficient) พบว่า ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมโดยรวมในระดับปานกลาง ($r = 0.386^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามกับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล (Point Biserial Correlation Coefficient) พบว่า ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิม โดยรวมในระดับปานกลาง ($r = 0.458^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่กำหนดไว้

จากตัวแปรด้านต่าง ๆ คือ ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามและปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลามโดยใช้การวิเคราะห์พหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) มีเพียงตัวแปรคุณภาพชีวิต 2 ด้านคือ ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามและปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม ที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าปัจจัยทั้ง 2 ด้านนี้ร่วมกันสามารถอธิบายระดับคุณภาพชีวิตของสตรีชาวไทยมุสลิมได้ร้อยละ 29.3 มีสัมประสิทธิ์พยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) = .290 สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามและปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมได้ดีที่สุด ส่วนตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่นำมาวิเคราะห์ไม่มีอิทธิพลต่อความแปรปรวนของคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม

โดยสรุปจากผลการทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้คือ การวิเคราะห์ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเมื่อนำมาหาความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิม พบว่า ส่วนใหญ่ยอมรับสมมติฐานที่ทำการศึกษา ยกเว้น อายุ อาชีพ และขนาดของครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมจึงปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนดไว้

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. คุณภาพชีวิตโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

อยู่ในระดับต่ำทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม รองลงมาคือ ด้านร่างกาย และด้านโภชนาการและสุขภาพ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านจิตใจ

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน

พบว่า ตัวแปร สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้และการศึกษา ทางด้านศาสนาอิสลาม ลักษณะสภาพที่อยู่อาศัย ความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ (รูกันอิสลาม) การปฏิบัติตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ (รูกันอิสลาม) วัฒนธรรมการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมการปฏิบัติในโอกาสพิเศษ และปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามมีอำนาจการทำนายคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ส่วนตัวแปร อายุ อาชีพและขนาดของครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม

ด้านอายุ พบว่า จากการศึกษาดูโดยภาพรวม อายุไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีหลายช่วงอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประมาณครึ่งหนึ่งจะอายุระหว่าง 21-30 ปี รองลงมาได้แก่ อายุระหว่าง 31-40 และ อายุระหว่าง 10-20 ปีตามลำดับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนมากอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่ยังมีสุขภาพร่างกายในด้านต่าง ๆ ที่ยังแข็งแรงอยู่ จึงไม่ค่อยดูแลสุขภาพร่างกายเพิ่มขึ้นเพราะคิดว่าตนเองยังแข็งแรงอยู่ อายุยังไม่มาก อีกทั้งบุคคลในช่วงวัยรุ่นระบบต่าง ๆ ในร่างกายยังไม่เสื่อมสภาพ ยังไม่ค่อยมีการเจ็บป่วยเหมือนกับผู้ที่อายุมากที่ต้องมีการใส่ใจในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ด้าน เพราะผู้ที่อายุมากกว่าจะมีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพและรักษาสุขภาพที่สูงกว่าบุคคลที่อายุน้อย ซึ่งขัดแย้งกับงานศึกษาของ กมลภัทร มณฑานุช (2549: 91) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของครูในโรงเรียนพื้นที่เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร พบว่าอายุของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีอายุมากมีพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงพบผลการศึกษาว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านสถานภาพการสมรส จากการศึกษาดูพบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณสองในห้า มีสถานภาพสมรสแล้วและรองลงมาคือ สถานภาพโสด ดังนั้น สถานภาพสมรสต่างกันจึงทำให้คุณภาพชีวิตต่างกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงสรุปผลการศึกษาว่าสถานภาพการสมรสมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านระดับการศึกษา จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำเพราะระดับการศึกษานั้นมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลแตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลที่มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่มีความรู้และการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัย ด้านโภชนาการได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ โดยบุคคลที่มีการศึกษาสูงจะมีทักษะในการซักถามปัญหา ความเข้าใจเกี่ยวกับความเจ็บป่วยและแผนการรักษาตลอดจนการใช้แหล่งประโยชน์ต่าง ๆ ได้ดีกว่า มีความสามารถที่จะใช้ทักษะแสวงหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจกระทำในการดูแล รักษาและเอาใจใส่คุณภาพชีวิตตนเองมากกว่าผู้มีการศึกษาน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ทศนีย์ บุญทวีสง (2549: 92) ที่ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมสุขภาพของประชาชนในโรคที่พบบ่อย 5 อันดับแรก กรณีศึกษาเขตบริการโรงพยาบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงมีพฤติกรรมสุขภาพดีกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับของกมลภัทร มณฑานูช (2549: 91) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของครูในโรงเรียนพื้นที่เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร พบว่าจำนวนปีที่ศึกษาของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเรื่อง พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านอาชีพ จากการศึกษาพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงปฏิเสธสมมติฐานในข้อนี้

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้มีอาชีพที่ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งส่วนมากประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนและนักศึกษา พนักงานโรงงานจึงทำให้อาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิต

ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่าสตรีมุสลิมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีความพร้อมในด้านการเงินมากกว่าในการแสวงหาหรือสามารถซื้อหาอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย อุปกรณ์ในการออกกำลังกาย การตรวจร่างกายประจำปี ซึ่งเราจะพบว่ากิจกรรมเพื่อสุขภาพหลาย ๆ อย่างต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำต้องเก็บเงินรายได้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัวเพื่อการยังชีพ

ด้านความรู้และการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลาม จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากสตรีที่มีความรู้ความเข้าใจด้านศาสนาอิสลามมาเป็นเวลานานและถูกอบรมสั่งสอนอย่างเคร่งครัดนั้น และนำความรู้และการศรัทธามาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามที่แตกต่างกันนั้น ย่อมส่งผลให้คุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมทั้ง 4 ด้านมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการมีความรู้ศาสนาอิสลามจะทำให้มีการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต หากได้นำความรู้นั้นไปสอนหรือเผยแพร่แก่ผู้ที่มีความรู้น้อยกว่า ซึ่ง

พระผู้เป็นเจ้าของจักรวาลอิสลามด้วยการให้มุสลิมเป็นผู้ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านการอ่าน การเขียน และการค้นคว้าเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะความรู้และการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลามที่มุสลิมทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติ จึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาครั้งนี้ การมีพื้นฐานความรู้และการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลามอย่างจริงจัง มีความสัมพันธ์โดยรวมต่อความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและการปฏิบัติตามตนตามหลักการของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านโภชนาการและสุขภาพ และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การนำความรู้และการศึกษาศาสนาอิสลามเรื่องการกิน การเลือกรับประทานเฉพาะอาหารที่มีประโยชน์เท่านั้นมาปฏิบัติโดยการเลือกรับประทานเฉพาะอาหารที่ศาสนาอนุญาตให้รับประทาน (อาหารฮาลาล) อาหารที่มีประโยชน์ มีคุณค่ามีสารอาหารครบตามหลักโภชนาการ สะอาดและถูกหลักอนามัยเท่านั้น ก็จะมีผลทำให้มีคุณภาพชีวิตด้านโภชนาการและสุขภาพ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจที่ดีมากขึ้น

ขนาดของครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งมีขนาดครัวเรือนขนาดใหญ่และขนาดกลาง ซึ่งเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งขนาดครอบครัวต่างกันก็ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวก็เป็นสถาบันพื้นฐานของบุคคล ซึ่งทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดู ให้ความรักเอาใจใส่ เข้าใจและเห็นใจกัน สนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์และสังคม ย่อมส่งผลสุดท้ายทำให้สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ จึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาครั้งนี้ขนาดของครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลักษณะสภาพที่อยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากสภาพที่พักอาศัยนอกจากจะเป็นหนึ่งในปัจจัยแล้ว ยังมีความสำคัญต่อสตรีและมนุษย์ทุกคนด้วย เพราะที่พักอาศัยมีผลต่อการปรับตัวและคุณภาพชีวิต การที่มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีความคงทนถาวร กว้างขวาง ขนาดพอเหมาะพอดีกับครอบครัว สะอาดและปลอดภัยก็ย่อมส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกคน จึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาครั้งนี้ ลักษณะสภาพที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ จากการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยในเรื่องของหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ) ก็มีส่วนสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิม เนื่องจากการมีความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติทางด้านศาสนาจะสามารถนำความรู้ไปใช้ไป

ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี จึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาครั้งนี้ ความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ จากการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากสตรีที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดนั้น ก็จะนำความรู้ความศรัทธามาประพฤติปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการที่เคร่งครัดในการปฏิบัติทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านต่าง ๆ ตามไปด้วย

จากการศึกษาพบว่า สตรีมุสลิมกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีการนำศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตค่อนข้างน้อยและมีการปฏิบัติตนไม่เคร่งครัดตามหลักปฏิบัติ โดยมีการปฏิบัติตนในการแต่งกายไม่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลามเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะการคลุมฮิญาบอย่างมิดชิดรัดกุม ซึ่งทำให้มีระดับการปฏิบัติตนและมีความปลอดภัยในชีวิตต่ำกว่าผู้ที่ปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด จึงสรุปได้ว่า จากการศึกษาครั้งนี้ ปัจจัยด้านการปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของสตรีมุสลิมในตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพชีวิตโดยภาพรวมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับต่ำ คือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม รองลงมา คือ ด้านร่างกาย ด้านโภชนาการและสุขภาพ ด้านจิตใจตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านจิตใจ และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีการกำหนดเวลาที่สะดวกและสอดคล้องกับการปฏิบัติศาสนกิจตามหลักศาสนาอิสลาม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีความสุขเมื่ออยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น ควรที่จะมีการส่งเสริมทางด้านสุขภาพจิต ให้รู้จักการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อให้เกิดความสุขในชีวิตเพิ่มมากขึ้น

2. ผลการศึกษาครั้งนี้ เป็นการค้นหาตัวแปรปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ ตัวแปร สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้และการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลาม ลักษณะสภาพที่อยู่อาศัย ความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ การปฏิบัติตนตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติในโอกาสพิเศษ และปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลาม มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตสตรีมุสลิมในชุมชนตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งหากมีการศึกษาวิจัย

ในครั้งต่อไปอาจพบปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตได้ หรือหากนำไปศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่น อาจพบความแตกต่างได้

บรรณานุกรม

- กมลภัทร มณฑานุช. 2549. **พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของครูในโรงเรียนพื้นที่เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เฉลิมพล ต้นสกุล. 2543. **พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์.
- ชลลดา พิฑูรย์. 2548. **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพของพยาบาลในโรงพยาบาลสรรพสิทธิ์ ประสงค์ อุบลราชธานี.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นันทศักดิ์ เศษสุวรรณ. 2547. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสร้างสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประพาฬรัตน์ คชเสนา. 2548. **คุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้พิการจากภัยทุพภิกขภัย.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พาฝัน วราวิทยา. 2545. **ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของครูพลศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีรณ ฉันทศาสตร์โกศล. 2544. **คุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวนในกรมทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ 1.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิวราช กบิลคาม. 2549. **รายงานการวิจัยวัฒนธรรมอิสลามกับการดำเนินชีวิตของมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- สมจิต แดนสีแก้ว และคนอื่น ๆ. 2544. **ชุมชนช่วยชุมชนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในเขตชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุทธิพร บุญมาก. 2544. **คุณภาพชีวิตของพยาบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาล สังกัด กรมการแพทย์ส่วนกลาง กระทรวงสาธารณสุข.** ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.